

BDTJ - Baterie diagnostických testů jazyka

– představení a první zkušenosti s užitím v praxi

Gabriela Málková

Filip Smolík, Miroslava Nováková Schoffelová

DYSKORUNKA (Praha 4. 4. 2024)

FAKULTA
HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzita Karlova

T A
Č R

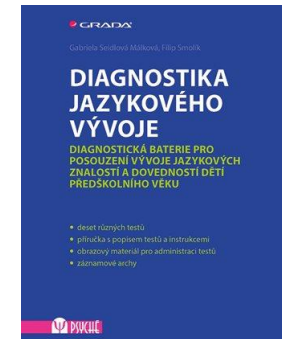
Baterie diagnostických testů jazyka (BDTJ)

Baterie diagnostických testů jazyka (BDTJ) je soubor diagnostických úloh pro sledování a hodnocení **jazykových a kognitivně-jazykových schopností dětí ve věku od 3 do 8 let.**

- Společný záměr FHS UK PsÚ AV v Praze podpořeného TAČR v letech 2019-2022; nyní v tzv. „implementační fázi“.
- Aktuálně je BDTJ **v tisku v nakladatelství Karolinum**, v redakční a tiskové úpravě pro první zveřejnění (v digitalizované formě)
- Postupné zpřístupňování BDTJ profesním skupinám v resortu školství a zdravotnictví by mělo probíhat s ohledem na možné oblasti její „aplikace“ v praxi - tedy podle potřeb relevantních oborů, které diagnostiku jazyka využívají.

BDTJ – teoretická a obsahová východiska

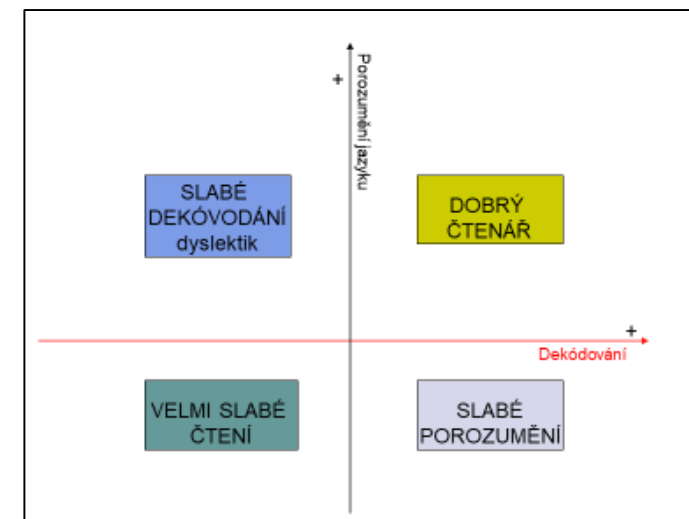
Baterii jsme koncipovali jako volně navazující a rozšiřující testový soubor *Diagnostika jazykových schopností* (Grada 2014) s vědomím významu jazykových schopností pro rozvoj čtení a potřebou nabídnout ucelený nástroj pro diagnostiku jazykových schopností v předškolním a raně školním věku.

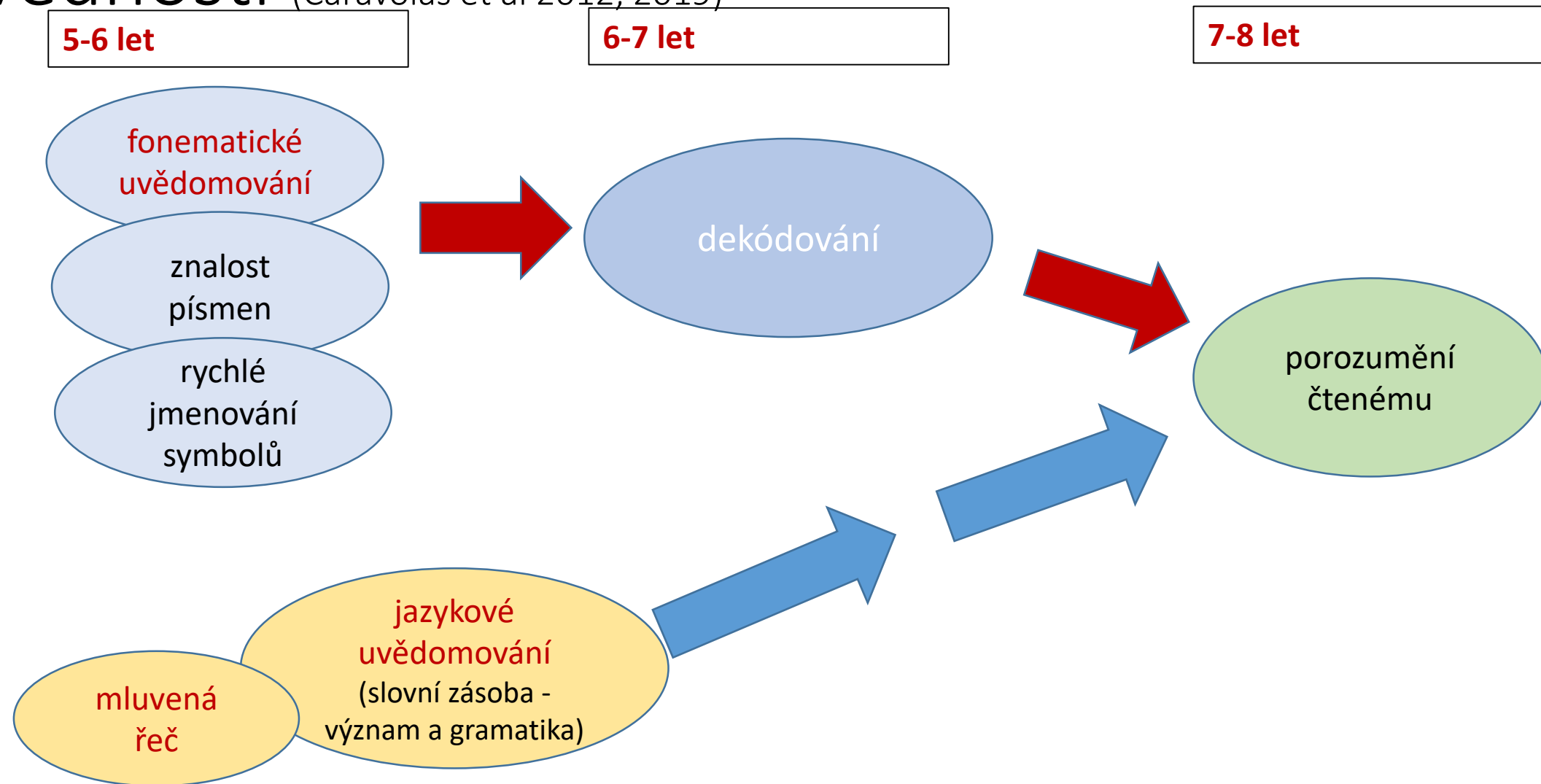
Teoretickými východisky pro vznik baterie se staly zejména naše výzkumy v posledních letech, které dokládají **vývojovou souvislost jazykových schopností a rozvoje čtení** (Caravolas et al 2019, Seidlová Málková & Kucharská 2015 – viz další slide) a tzv. **Jednoduchý model čtení** (Gough & Tunner 1986)

Významným momentem při zvažování konstrukce testové baterie byl i jasně komunikovaný zájem na vzniku testové baterie u profesní skupiny klinických logopedů.

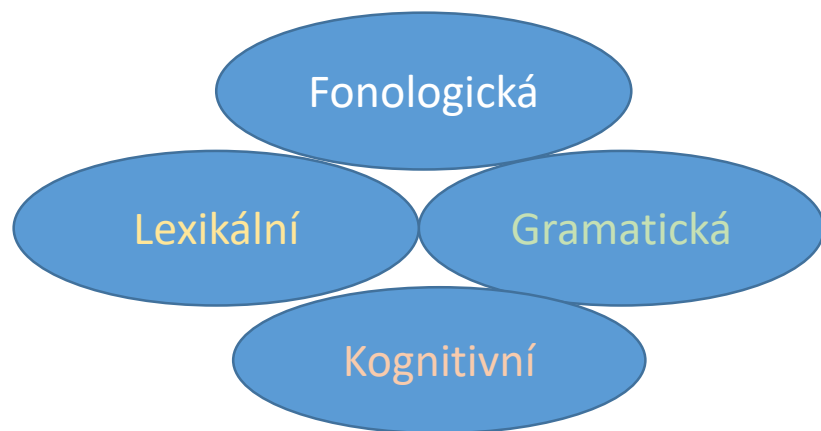
Jednoduchý model čtení

Vývojový vztah jazykových a čtenářských dovedností (Caravolas et al 2012, 2019)

BDTJ – obsah testové baterie

- Při konstrukci BDTJ jsme usilovali o **vytvoření úloh, které by umožňovaly sledovat vývojovou kontinuitu všech jazykových rovin od 3 do 8 let.**
- Testy jsme zpracovali s přihlédnutím k odlišné povaze vývojového gradientu jednotlivých jazykových rovin v předškolním a raně školním věku:
 - **Kognitivní+ lexikální+ gramatické** znalosti a kompetence: robustní úlohy, členěné a uspořádané do vývojově postupně stále více náročných testových bloků.
 - **Kognitivní+ Fonologické schopnosti a procesy:** série úloh členěných dle charakteru kognitivní operace a ling. jednotiky, ve které dítě zacházení s fonémickým repertoárem češtiny demonstruje.

Přehled jednotlivých subtestů BDTJ (21 úloh/ 17 subtestů)

BDTJ tvoří dvě části:

- **Předčtenářský oddíl**

- Fonologické a fonematické uvědomování a
- Fonologické procesy – RAN a Opakování pseudoslov

- **Jazykový oddíl**

- Slovní zásoba
- Gramatika
- Opakování vět

- 1_Rozpoznávání rýmů
- 2_Rozpoznávání slabik
- 3_Rozpoznávání hlásek
- 4_Syntéza slabik
- 5_Syntéza hlásek
- 6_Izolace hlásek
- 7_Elize hlásek
- 8_Analýza slabik a hlásek
- 9_Transpozice slabik a hlásek
- 10_Slovník
- 11_Morfologie
- 12_Porozumění gramatické
- 13_Rychlé jmenování -zvířata
- 14_Rychlé jmenování -písmena
- 15_Rychlé jmenování -objekty
- 16_Opakování pseudoslov
- 17_Opakování vět

BDTJ – popis obsahu a uspořádání

- BDTJ tvoří:
 - Technický manuál doplněný o psychometrické údaje a normy
 - Instrukce pro administraci a vyhodnocení testů provázené náhledy záznamových archů
 - Záznamové archy na volných listech
 - 2 Podnětové sady s obrazovým materiálem k administraci testů

Ukázka Instrukcí k administraci a vyhodnocení testů s náhledy záznamových archů

Morfologie

Na následujících řádcích jsou uvedené vstupní instrukce pro zadání jednotlivých testových bloků. Pro každý testový blok vždy vyhledejte příslušné obrázky v **Podnětové knize 2**.

BLOK 1 (začátek pro 3-4 leté a 4-5 leté)

Rekněte: *Budeme spolu hrát hru, která se jmenuje Jedna věc a dvě věci. Buďte ukazovat obrázky a zkusíme doplnit větu, kterou ti za chvíli řeknu. Pěkně si prohlédni první dva obrázky. Tady na tom obrázku je jedno klubičko a na tom druhém jsou dvě – klubička. Vidíš? Teď to zkus zase ty.*

Pokračujte poskytnutím zpětné vazby podle odpovědi dítěte, zadáním položky **Zácvik** a dalšími testovými položkami **bloku 1**.

BLOK 2

Rekněte: *Druhá hra se jmenuje: Jedna věc a víc věcí. Zase ti budu ukazovat obrázky a zkusíme doplnit větu, kterou ti za chvíli řeknu. Tady na tom obrázku je jedna šiška a na tom druhém je víc – šišek. Teď to zkus zase ty.*

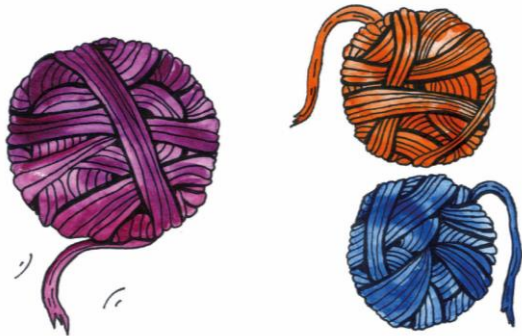
Následně poskytněte dle potřeby zpětnou vazbu a pokračujte zadáním položky **Zácvik** a dalšími testovými položkami **bloku 2**.

BLOK 3

Rekněte: *Teď ti budu ukazovat další obrázky a zkusíme říct, co se na nich děje. Tady na tom obrázku je ptáček a hnízdo. Já se zeptám: Kde sedí ptáček? A ty mi odpovíš – v hnízdě. Nebo – ptáček sedí v hnízdě. Ano? Rozumíš tomu? Zkusíme to!*

Následně pokračujte zadáním položky **Zácvik** se zpětnou vazbou a dalšími testovými položkami **bloku 3**.

⚠ Pozor: Před postoupením k bloku 4 proveďte kontrolu dosažených bodů za **blok 1–3**.

Morfologie – Záznamový arch

Jméno dítěte (Jmenný kód): Škola a ročník:
Datum narození: Datum testování:

→ 3–4leté,
4–5leté

BLOK 1 Jedna věc a dvě věci		
Položka	Odpověď	Body (1/0)
Ukázka: <i>Tady je jedno klubičko a tady jsou dvě ... (klubička).</i>		
Zácvik: <i>Tady je jedno pravítko. Tady jsou dvě ... (pravítka).</i>		
1. <i>Tady je jeden koláč. Tady jsou dva ... (koláče).</i>		
2. <i>Tady je jedna kostička. Tady jsou dvě ... (kostičky).</i>		
3. <i>Tady je jedna svíčka. Tady jsou dvě ... (svíčky).</i>		
4. <i>Tady je jeden list. Tady jsou dva ... (listy).</i>		
5. <i>Tady je jedno kotátko. Tady jsou dvě ... (kotátka).</i>		
celkem bodů blok 1		/6

BLOK 2 Jedna věc a víc věcí		
Položka	Odpověď	Body (1/0)
Ukázka: <i>Tady je jedna šiška a tady je víc ... (šišek).</i>		
Zácvik: <i>Tady je jedna jahoda. Tady je devět ... (jahod).</i>		
1. <i>Tady je jedno kuřátko. Tady je pět ... (kuřátek).</i>		
2. <i>Tady je jeden ivanec. Tady je šest ... (ivanec).</i>		
3. <i>Tady je jedno kolečko. Tady je osm ... (koleček).</i>		
4. <i>Tady je jeden spendlík. Tady je deset ... (spendlíků).</i>		
5. <i>Tady je jedna cepice. Tady je sedm ... (cepíc).</i>		
celkem bodů blok 2		/6

BLOK 3 Co se děje I.7 (2., 5., 6. a 7. pád)		
Položka	Odpověď	Body (1/0)
Ukázka: <i>Tady je ptáček a hnízdo. Kde sedí ptáček? (V hnízdě.)</i>		
Zácvik: <i>Tady je malir a stětec. Čím bude malir malovat? (Štětcem.)</i>		
1. <i>Tady je paní učitelka a Vendelín. Jak ho paní učitelka zavola? (Vendelíne.)</i>		
2. <i>Tady je šiška a tráva. Kam si chce šiška lehnout? Chce si lehnout do ... (trávy).</i>		
3. <i>Tady je tatínek a kůzátko. O kom vypráví tatínek pohádku? (O kůzátku.)</i>		
4. <i>Tady je pilot a letadlo. S čím létá pilot? Pilot létá s ... (letadlem).</i>		
5. <i>Tady je brankář a brána. Kde stojí brankář? Brankář stojí v ... (bráně).</i>		
celkem bodů blok 3		/6
celkem bodů za bloky 1–3		
/18		

Pokud je za bloky 1–3 součet dosažených bodů menší než 3, test ukončete.

Standardizace BDTJ

- MŠ a ZŠ únor 2020 - červen 2021
sbírána data od typicky se vyvíjejících
předškoláků a školáků (N=875) v různých
částech ČR (www.bdtj.cuni.cz)
- Pro potřeby sběru dat byla celá baterie
rozdělena do oddílů/sezení podle věku
testovaných dětí (zejména s ohledem na
kontinuum fonologického uvědomování)
- Normativní údaje byly sestaveny tak, aby
v co největší míře pokrývaly celé
předškolní a raně školní období.

BDTJ- zpracování normativních údajů

BDTJ obsahuje **vývojové normy** – zohledňují při konstrukci změnu v čase.

Percentily jsou základním výsledkem pro každý subtest a slouží jako hlavní nástroj interpretace. Hodnota percentilu pro určitý skór uvádí, jaké procento dětí v daném věku dosahuje stejného nebo nižšího skóru.

Normativní údaje pak vyjadřují **vývojové grafy a tabulky (viz další slide)**

Fonologické subtesty byly pro potřeby výpočtu norem uspořádány do **4 segmentů**. V segmentech (souborech subtestů předčtenářské části vyhodnocujeme vývojově citlivé soubory, projevy FU.

Pro **jazykovou část** jsou rovněž k dispozici **kompozitní skóry** k posouzení **produkce, porozumění a celkového jazykového profilu dítěte**.

Hlavním autorem technického řešení norem je Jiří Štipl

Jádrem metody je, že pro každý normovaný skór byl nejdříve odvozen kontinuální skór podle teorie odpovědi na položku (IRT). Tento skór byl odhadnut za použití balíku *mirt* pro systém R za použití douparamterového logistického modelu (2PL) pro binární položky a modelu stupňované odpovědi (graded response) pro položky s podrobnějším skórováním (v našem případě vždy 0, 1 nebo 2 body). Výsledný kontinuální skór byl pak predikován pomocí polynomického regresního modelu z věku (3. řádu, tedy s kvadratickým a kubickým efektem věku). Rezidua individuálních měření pak představovala normovaný skór, na němž byly odhadovány percentily.

Dosavadní zkušenosti

- BDTJ je zatím pilotně užíván v praxi klinických logopedů (ve spolupráci s AKL ČR)
- S oporou BDTJ je aktuálně řešen doktorský projekt –**Zemánková Alžběta** - se záměrem určit **diagnostické markery pro specifickou jazykovou poruchu** (N=50 + kontrolní skupiny podle věku)
- Aktuálně sestavujeme pilotní **implementační skupinu z prostředí školských poradenských psychologických pracovišť** (zájemci pište na email)

gabriela.malkova@fhs.cuni.cz

Málková, G., Smolík, F., Nováková Schöffelová, M. (in press).
Baterie diagnostických testů jazyka. Praha: Karolinum.

Prezentace vznikla v rámci řešení projektu FHS UK podpořeného TAČR „Komplexní diagnostická baterie pro posuzování jazykových a fonologických schopností v předškolním a raném školním věku“ (TL02000174)

FAKULTA
HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzita Karlova

